

præceptum Ecclesiæ, non vero divinum. Mihi autem videtur utrumque implere, quatenus datur de receptione Sacramenti: sic enim loquimur. Nam sicut de activa collatione Sacramenti, ita in receptione duo præcepta distinguenda sunt, unum præcise recipiendi Sacramentum, aliud digne sumendi, et consequenter præmittendi necessariam dispositionem ad dignam receptionem: ut in Eucharistia est præmittere confessionem, si conscientia mortalis peccati præcedat. Hæc ergo duo præcepta distincta sunt, et potest unum sine alio impleri. Sic ergo qui indigne communicat sciens, non implet posterius præceptum; implet tamen prius, quia vere recipit Sacramentum moraliter et humano modo, et hoc tantum recipitur ex vi illius præcepti. Et quoad ecclesiasticum præceptum patet, quia nec tenetur amplius eo anno communicare, nec incurrit censuram non communicantibus impositam. De divino autem patet, quia si quis in articulo mortis viaticum indigne recipit, non tenetur iterum ante mortem recipere, sed poenitentiam agere, et confiteri peccatum indignæ sumptionis, et tunc fortasse recipit etiam effectum Eucharistiæ, recedente fictione; de quo alias.

13. *Tertia conclusio.* — *Ad recipiendum digne Sacramentum necessaria est gratia.* — *Hæc gratia non eodem modo in omnibus datur.* — Ultimo ergo dicendum est, ad implendum præceptum digne recipiendi Sacramentum, necessariam esse gratiam. Hoc certum est, quia sine gratia non recipitur digne Sacramentum. Hæc autem gratia non eadem, neque eodem modo in omnibus necessaria est. In Baptismo enim et poenitentia necessaria est gratia auxilians, qua homo se digne disponat ad recipiendum Sacramentum. Gratia vero habitualis non prærequiritur, quia non tenetur quis accedere contritus ad illa Sacramenta. Quia vero tenetur accedere sufficienter dispositus, ideo non impletur tale præceptum sine habituali gratia, saltem consequente ordine naturæ receptionem Sacramenti. Nam licet possit contingere aliquem, propter invincibilem ignorantiam, recipere verum Sacramentum, et non effectum ejus, tunc quamvis a peccato excusetur, et a transgressione præcepti, re tamen vera non implet præceptum, sed tantum in conscientia erronea: quod si illa vocetur observatio præcepti, fatemur illo modo posse servari sine habituali gratia. Durandus autem in 2, distinct. 28, quæst. 3, num. 12, et q. 4, numer. 6, existimavit, interveniente ignoran-

tia invincibili, semper hominem justificari per Sacramentum, et ideo non dari statum medium, in quo homo excusetur a transgressione præcepti, et gratiam non recipiat per Sacramentum. Sed hoc necessarium non est, quia potest consistere illa ignorantia cum defectu dispositionis sufficientis ad effectum Sacramenti, ut in proprio loco latius dictum est.

14. *Habitualis gratia per se petitur ad Sacramenta vivorum digne recipienda; non tamen requiritur gratia actualis.* — At vero in aliis Sacramentis, quæ dicuntur vivorum, per se requiritur gratia habitualis antecedens receptionem Sacramenti, ut digne recipiatur Sacramentum, quod nunc suppono, et ideo per se non impletur tale præceptum sine tali gratia. Dico autem per se, quia per ignorantiam potest quis excusari, sicut de aliis dixi. Præter gratiam vero habitualement, non videtur gratia actualis semper et in omni casu necessaria, quia actualis dispositio supernaturalis non est per se necessaria ad dignam susceptionem Sacramenti, nam satis est accedere sine obice, quomodo accedit qui est in statu gratiæ, etiamsi ex quadam consuetudine, sine supernaturali consideratione, sola naturali voluntate, et (ut ita dicam) materiali ad recipiendum Sacramentum accedat. Hic tamen modus imperfectissimus est; ordinarie enim non acceditur ad Sacramentum sine actu fidei, et aliqua supernaturali dispositione voluntatis, et ad hoc est necessaria actualis gratia. Si vero contingat hominem ante susceptionem Sacramenti habere conscientiam peccati mortalis, tunc tenetur se disponere ad gratiam, et ideo indiget omnino auxilio gratiæ, quo se disponat, juxta doctrinam Concilii Tridentini, sess. sexta et decima-quarta; ergo eodem auxilio gratiæ indiget, ut præceptum digne recipiendi sacramentum impleat, nisi forte per ignorantiam excusetur: et tunc vel non implet præceptum, vel tantum secundum quid, in ordine ad conscientiam propriam, ut jam declaravi.

CAPUT XXV.

UTRUM HOMINIBUS ETIAM JUSTIS SIT NECESSARIA NOVA GRATIA AD EXEQUENDA MEDIA NECESSARIA VEL UTILIA AD ÆTERNAM SALUTEM CONSEQUENDAM?

1. *Assertio generalis.* — Hanc quæstionem sub hoc titulo propono, ut multas complectar quas de necessitate gratiæ divus Thomas in initio hujus materiæ tractavit 1. 2, quæstione

109, per plures articulos: illas enim neque in hoc loco omnino prætermittere possumus, neque etiam omnes possunt exacte et pro dignitate nunc discuti et tractari, quia methodus et ratio doctrinæ multum inverteretur, et ideo, ut notitia earum in summa habeatur, hic eas explicabimus, integram disputationem in sequentes libros remittendo, ita ut repetitio caveatur. Sit ergo imprimis generalis assertio: Ad exequenda omnia et singula media necessaria ad salutem, ut talia sunt, aliquod gratiæ auxilium est necessarium. Hæc assertio absolute sumpta certissima est; sequitur enim ex illo principio superiori libro satis demonstrato, quod liberum arbitrium nihil potest per se et sine auxilio facere, quod ad salutem æternam consequendam conferat, juxta verbum Christi Joann. 15: *Sine me nihil potestis facere.* Ut autem in particulari confirmetur, et qualis sit hæc gratia explicetur, adverte, inter media quæ ad salutem conferunt, quædam esse ad removendum peccatum, alia ad perficiendum bonum. Et inter priora, quædam sunt contra peccata prius commissa, ut tollantur, alia contra futura, ut non committantur.

2. *Prima conclusio.* — *Ad remissionem peccati in adulto gratia necessaria est.* — *Probatum ratione.* — Ad media igitur remissionem peccatorum impetrantia pertinet potissimum illa quæstio, quam Doctor sanctus in artic. 7 illius quæstionis tractat, an possit homo resurgere a peccato sine gratia; idem enim est a peccato resurgere, quod veniam ejus obtinere: quam divus Thomas proprie tractat de peccato mortali, nam per illud solum anima moritur spiritualiter, et ideo ab illo solo dicitur proprium resurgere. Resolutio ergo catholica in duabus assertionibus consistit. Prima est, ad remissionem peccati obtinendam, necessarium esse gratiæ auxilium. Quæ assertio solum in adultis locum habet, nam parvuli non sunt capaces auxiliorum gratiæ. Et ita definitur in Trident., sess. 6, et 14 fere per totam. Ratio vero est, quia adultus non consequitur remissionem peccati sine propria dispositione; non potest autem disponi nisi per auxilium gratiæ, ut ex eodem Concilio, et ex omnibus quæ de necessitate gratiæ ad actus supernaturales et pietatis dicta sunt, satis patet. Atque hæc assertio tam Pelagianos quam Lutheranos refellit; illos, quia dicebant posse hominem suis viribus se ad remissionem peccatorum disponere, imo et illam mereri; hos, quia negant debere hominem, imo etiam posse se, ad remissionem peccatorum obtinendam, etiam cum

gratia Dei disponere. Contra utrosque vero ex professo infra disputandum est, tractando de justificatione, et causis justitiæ.

3. *Secunda conclusio.* — *Ipsa peccati remissio est gratia, et per veram gratiam fit.* — Altera assertio est, ipsam remissionem peccatorum esse gratiam Dei, et per veram gratiam Dei et justitiam in nobis infusam fieri. Utraque pars de fide est, sumiturque ex Paulo ad Roman. 5, et definitur in Tridentin., sess. 5, c. 5, et sess. 6 et 14; et infra lib. 7, qui erit de formali effectu inhærentis justitiæ, et de formali causa remissionis peccatorum, ex professo probanda est. Priorque pars est contra Pelagianos, quia licet gratiam remissionis peccatorum voce non negarent, re tamen vera destruebant in illa rationem gratiæ, dum ex meritis solius liberi arbitrii conferri dicebant, ut Prolegom. 5 latius retuli ex Augustino, epist. 95 et 105, et damnatur in Trident., sess. 5, can. 3, et sess. 6, c. 4, et in aliis antiquioribus sæpe allegatis. Posterior vero pars est contra Lutheranos, qui dicunt per gratiam non dari nobis veram remissionem peccatorum. Quia cum negent remissionem peccatorum fieri per gratiam nobis inhærentem, consequenter addunt non fieri in nobis, per gratiam, destructionem et ablationem peccati, sed solam non imputationem, contra quos nunc sufficit sententia Pauli ad Ephes. 4: *In quo habemus remissionem peccatorum secundum divitias gratiæ ejus;* et cap. 4: *Renovamini, etc., in justitia et sanctitate veritatis;* et c. 5: *Christus dilexit Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ, etc.* Et ita illum errorem ex professo damnat Concilium Tridentinum sessione sexta, ut latius in dicto libro videbimus.

4. *Tertia conclusio.* — *Peccatum etiam veniale per gratiam remittitur.* — Posset denique ista quæstio et resolutio ad remissionem peccatorum venialium extendi. Sed de hoc puncto in præsentem nihil amplius dicam, quia illud ex professo tractavi t. 1 tertiæ partis, disp. 4, sect. 11, et t. 4, disp. 11, per totam. Veritas ergo est, peccatum veniale non remitti sine aliqua gratia. Nam vel est in homine peccatore, vel in justo. In priori statu est conjunctum cum peccato mortali, sine cujus remissione remitti non potest, et ideo non remittitur sine infusione gratiæ habitualis, nec sine dispositione ad illam necessaria, quæ etiam ex gratia esse debet; imo oportet ut talis dispositio etiam peccato veniali aliquo modo opponatur, ut ratione illius condonetur. In al-

tero vero statu, cum peccatum veniale sit in persona grata, ipsamet gratia habitualis confert ad talis peccati remissionem. Nam hæc potest fieri ex opere operantis, et tunc gratia hæc concurret per modum principii, et præterea necessarium est auxilium ad faciendum opus ratione ejus tale peccatum remittatur. Si vero remissio fiat ex opere operato, tunc gratia necessaria est, saltem per modum dispositionis. Et ita semper est aliqua gratia necessaria ad hunc effectum. Quia etiam venialis peccati remissio ad vitam æternam confert, et quia tanta est Dei excellentia et majestas, ut non possit homo suis viribus etiam pro levissima offensa satisfacere. Atque ita hæc doctrina et Scripturæ et Patribus magis consentanea est, ut citatis locis ostendi.

5. *De mediis quæ a futuris peccatis præservant.* — Ad media quæ præservant a futuris peccatis, vel ad illa non committenda juvant, pertinent quæstiones quas D. Thomas, dicta quæst. 109, art. 8, 9 et 10, proponit. Prima est generalis, an possit homo peccatum vitare sine gratia, quam in hoc libro, et in præcedenti satis superque discussimus. Secunda est magis specialis, an homo jam justificatus et constitutus in statu gratiæ, indigeat nova gratia ad vitandum in posterum peccata. In qua duo ut clara supponuntur: unum est, hominem justificatum non indigere nova gratia habituali ad vitanda peccata; tum quia eadem virtus quæ est principium operandi bonum, est principium ad resistendum contrariis; tum etiam quia gratia habitualis, quæ justis infunditur, est in suo genere perfecta, et operativa omnis boni, ut in superioribus visum est, unde superfluum est aliam exigere, alias in infinitum procedi posset. Imo nec intensio præexistentium habituum gratiæ est necessaria ad hunc effectum, quia gratia per se, et ex vi suæ perfectionis essentialis, est potens ad operandum actus honestos quibus resistatur peccatis, ideoque intensio ejus non est necessaria ad hunc effectum, licet multum conferre possit. Secundum est, hominem justum indigere generali concursu Dei, et communibus auxiliis ad generalem providentiam gratiæ et supernaturalem pertinentibus, ut peccatis possit resistere. Patet, quia non resistitur malis nisi operando bonum; ad operandum autem quodcumque bonum, præter potentiam, est necessaria motio Dei actualis, propter essentialem dependentiam causarum secundarum a prima, ut in libro quinto late dicendum est.

6. *Quarta conclusio.* — *Ad singula peccata*

vitanda, actuale auxilium generalis gratiæ sufficit. — His ergo positis, potest quæstio proposita moveri vel de singulis peccatis, vel de omnium collectione. Et in priori sensu, certum est non indigere justum nova gratia actuali ad singula peccata vitanda, præter illam quæ ad generalem providentiam gratiæ spectat. Probatur, quia peccatum vitatur operando bonum; potest autem peccatum multa bona sigillatim operari cum communi auxilio gratiæ; ergo multo magis justus. Denique ex dictis in superioribus de observatione singulorum præceptorum, sive naturalium, sive supernaturalium, est hoc manifestum, quia servando mandata, peccata vitantur; possunt autem singula præcepta quoad singulares actus per commune auxilium servari, ut visum est; ergo. Atque hæc veritas, licet sub his terminis non explicetur a Patribus, ex doctrina eorum aperte sumitur, et ex Trident. sess. 6, c. 11 et 13, et canon. 18 et 22. Explicabiturque magis inferius tractando de auxiliis gratiæ, eorumque necessitate post justificationem. De errore autem Lutheri, qui negat justos posse vitare aliquod peccatum etiam per gratiam, dicemus infra in lib. 10, cap. 1. Videatur Bellarmin., lib. 4 de Justificat., cap. 15; Valent., tomo 2, disput. 8, quæst. 1, punct. 8, § 8; Staplet., libro sexto de Justificat.; Vega, libro 11 et 12 in Trident.

7. *Quinta conclusio.* — *Homo lapsus, sanatus per gratiam, indiget gratia ad vitandum diu omnia peccata.* — At vero in posteriori sensu dicendum est hominem lapsus, etiam sanatus per gratiam sanctificantem, indigere speciali gratiæ auxilio ad vitanda omnia peccata longo tempore. Hæc assertio est certa. Potest autem intelligi de peccatis mortalibus tantum, et sic traditur a Patribus, ubicumque docent non posse justum perseverare in accepta justitia sine speciali dono et auxilio gratiæ, ut potissimum tradit Augustinus, lib. de Dono persever., per totum, ubi refert Cyprianum et alios; idem serm. 11 de Verb. Apost.; et Hieronym., lib. 3 contra Pelagian.; Tridentin., dicta sess. 6, c. 13, et canon. 22. Et hoc attigimus præcedenti libro, cap. 26, ubi ostendimus hanc necessitatem oriri ex infirmitate naturæ lapsæ, quam non aufert omnino gratia habitualis, licet culpam deleat. Neque in præsentis loco plura de hoc puncto dicimus, quia de dono perseverantiæ infra lib. 10 ex professo tractandum est. Et ibi impugnabimus Pelagium dicentem gratiam tollere commissa, non vero juvare ad vitanda sequen-

tia, ut referunt Patres Africani in epistolis ad Innocentium, et damnatur in Concilio Milevitano, cap. 3. Quamvis autem hoc donum perseverandi, vel cavendi omnia peccata longo tempore, magnum et speciale sit, non est tamen extra legem ordinariam gratiæ; multis enim conceditur, et per orationes et alia media a Deo præstituta obtineri potest, quia Deus non deserit justum, nisi deseratur ab ipso, ut Concilium Tridentinum locis citatis docet. Ideoque licet non omnes justis recipiant hoc auxilium, omnes possunt accipere, quantum est ex parte Dei, ut idem Concilium tradit, et ex illo principio sequitur, latiusque infra in libro 10 de Perseverantia dicitur. At vero si sermo sit de peccatis venialibus vitandis, multo major gratia necessaria est justis ut diu non cadant leviter; neque sine speciali privilegio talis gratia alicui conceditur. Quomodo autem hoc intelligendum sit, in eodem tractatu de perseverantiæ dono commodius dicitur. Ideoque hæc de necessitate gratiæ ad vitanda peccata hoc loco sufficiunt.

8. *Tria mediorum genera ad salutem promovendam.* — Superest dicendum de mediis quæ gratiam ipsam seu salutem promovent, quæ possunt in tria membra distingui: quædam conferunt seu disponunt ad primam gratiam consequendam, quædam ad illam augendam, quædam denique ad illam perpetuo conservandam. De primis, divus Thomas, in dicta quæst. 109, art. 6, quæstionem movet, an possit homo se ad gratiam præparare sine gratia? Circa quam hic solum advertendum est duplicem esse primam gratiam, scilicet actualem et habituales, seu auxiliantem et formaliter sanctificantem. Et de utraque potest tractari illa quæstio, et in priori sensu cum Semipelagianis disputatur, qui dicebant posse hominem per liberum arbitrium se disponere ad consequendum initium gratiæ, et damnati sunt in Concilio Arausiano. Et de hoc puncto dicendum est infra libro quinto, ubi de auxilio sufficiente dicturi sumus. In posteriori vero sensu coincidit cum illa quæstione, an possit homo sine gratia se sufficienter disponere ad remissionem peccati mortalis, quia hoc peccatum non remittitur nisi per infusionem primæ gratiæ sanctificantis. Et licet hæc quæstio definita jam sit in his quæ de necessitate gratiæ ad actus supernaturales diximus, quia hæc præparatio non fit nisi per hos actus, nihilominus hoc ipsum, id est, præparationem hanc in actibus supernaturalibus positam esse, infra tractando de justificatione ex professo dicen-

dum est. Nunc sufficiat definitio Concilii Milevitani et Tridentini, sess. 6, canon. 3 et sequentibus. Et generalis ratio est, quia, ad formam supernaturalem, præparatio etiam seu dispositio supernaturalis esse debet.

9. *De augmento gratiæ.* — *Ad promovendum gratiæ augmentum gratia requiritur.* — Ad media promoventia ad salutem quoad augmentum ejus, pertinet quæstio quam D. Thomas, in dicta quæst. 109, art. 5, tractat. Nam licet ibi solum de vita æterna quærat an possit homo eam sine gratia mereri, nihilominus eadem quæstio est de augmento gratiæ, quatenus per meritum comparari potest. Et quia merita per bona opera fiunt, ideo huc etiam spectat quæstio quam idem sanctus Doctor movet, art. 9, quantum ad eam partem, an justus auxilio gratiæ ad bene operandum indigeat? Utraque autem quæstio, quantum huic loco necessaria est, jam est definita. Nam ostensum est, præcedenti libro, omnia quæ Concilia et Patres tradunt de necessitate gratiæ ad bene operandum, de opere meritorio salutis præsertim intelligi. Et hic proxime explicuimus quomodo auxilio indigeat justus ad vitandum malum, et consequenter ad faciendum bonum. Cætera vero quæ ad meritum spectant, in ultimo libro hujus operis tractanda sunt. Quapropter solum hic superest advertendum hoc augmentum salutis dupliciter in nobis fieri, scilicet, ex opere operantis, et ex opere operato. Priori modo fit per opera virtutis, quæ aliquo modo supernaturalia esse debent, ut hunc effectum habere possint, ideoque ut talia media sunt, non possunt fieri sine gratia. Posteriori modo fit per Sacramenta, quæ in se gratiæ quædam sunt, et ut digne et fructuose suscipiantur, gratiæ auxilium facit, ut capite præcedenti explicatum est, ideoque etiam ad hæc media est necessaria gratia.

10. *Ad gratiæ conservationem gratia opus est.* — Denique, ad media quibus gratia conservatur pertinet quæstio quam idem Doctor sanctus tractat eadem quæstione, artic. 10, an justus indigeat gratia ad perseverandum? Quæ non est distincta a præcedentibus. Nam in gratia perseveratur removendo contraria, id est, cavendo peccata; et hoc solum ex parte hominis requiritur; et sine auxilio gratiæ non fit, quia includit observantiam tam naturalium, quam supernaturalium præceptorum, de quibus omnibus jam dictum est. At vero ex parte Dei requiritur actio continue gratiam inferens et conservans.

Quæ actio nihil aliud est nisi perpetua duratio ejusdem actionis, qua Deus gratiam produxit. Unde sicut infusio fuit gratia, ita perpetua conservatio est quædam gratia, licet non distincta, sed eadem continuata ex vi illius legis,

quod Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso. Neque aliud de his mediis hic superest dicendum; nam fusiorem disputationem de perseverantiæ munere infra daturi sumus, ut sæpe promisi.

FINIS LIBRI SECUNDI.

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ

QUÆ IN HOC VOLUMINE EXPLICANTUR.

GENES.

- CAP. II, v. 17. *In quacumque die comederis ex eo, morte morieris.* Proleg. 4, cap. 9, num. 9.
CAP. VI, v. 21. *Omnis quippe caro corruperat viam suam.* Lib. 1, cap. 3, num. 10.

PRIMUS REGUM.

- CAP. VII, v. 3. *Præparate corda vestra Domino.* Prolegom. 5, cap. 6, num. 11.
CAP. XXIII, v. 11. *Si tradiderint me viri Ceilæ in manus ejus, etc.* Proleg. 2, cap. 2, num. 8.

SECUNDUS REGUM.

- CAP. II, v. 6. *Retribuet vobis Dominus misericordiam et veritatem, sed ego reddam gratiam.* Proleg. 3, cap. 4, num. 5.

QUARTUS REGUM.

- CAP. XIII, v. 19. *Si percussisses quinquies aut sexies, sive septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem.* Proleg. 2, cap. 8, num. 22.

ESTHER.

- CAP. XIII, v. 9. *Nemo est qui possit resistere voluntati tue.* Proleg. 1, cap. 5, num. 9.

PSALM.

- Ps. IV, v. 7. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Lib. 1, cap. 2, num. 5.
Ps. XIII, v. 1. *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Lib. 1, cap. 3, num. 10.
Ps. LXXX, v. 14. *Si populus meus audisset me, Israël si in viis meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem.* Proleg. 2, cap. 8, n. 21.
Ps. CXVIII, v. 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Proleg. 3, cap. 3, num. 14.
Ps. CXXXIV, v. 6. *Omnia, quæcumque voluit, Dominus fecit.* Proleg. 2, cap. 5, num. 9.

PROVERBIA.

- CAP. VIII, v. 70. *Præparatur voluntas a Domino juxta 70.* Proleg. 5, cap. 6, num. 11.
CAP. XVI, v. 1. *Hominis est animam præparare, et Domini gubernare linguam.* Prolegom. 3, cap. 5, num. 7.
CAP. XXI, v. 1. *Cor regis in manu Dei est, et quocumque voluerit, vertet illud.* Prolegom. 1, cap. 5, num. 9.

SAPIENTIA.

- CAP. I, v. 13. *Deus mortem non fecit.* Proleg. 4, cap. 3, num. 5.
CAP. VII, v. 7. *Propter hoc optavi, et datus est mihi sensus.* Prolegom. 6, cap. 7, in lib. Augustini, cap. 2.
CAP. XVI, v. 25. *Propter hoc omnium nutritrici gratiæ*

deserviebat. Proleg. 3, cap. 2, num. 2 et 6, et cap. 3, num. 5.

ECCLESIASTICUS.

- CAP. XXXI, v. 10. *Qui potuit facere mala, et non fecit.* Proleg. 1, cap. 2, num. 1.

ISAIAS.

- CAP. IX, v. 6. *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis.* Proleg. 3, cap. 3, num. 15.
CAP. XI, v. 2. *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, etc.* Lib. 2, cap. 17, a num. 2.

JEREMIAS.

- CAP. XXXVIII, v. 17. *Si projectus exieris ad principes Regis Babylonis, vivet anima tua.* Proleg. 2, cap. 2, num. 17, et cap. 8, num. 21 et 24.

OSÆAS.

- CAP. XIII, v. 14. *Morsus tuus ero inferne.* Proleg. 6, cap. 5, num. 4.

ZACHARIAS.

- CAP. I, v. 3. *Convertimini ad me.* Proleg. 1, cap. 2, num. 1.

MATTHÆUS.

- CAP. V, v. 3. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Lib. 2, cap. 22, a num. 3.
CAP. V, v. 4. *Beati mites, quoniam, etc.* Lib. 2, cap. 22, num. 7.
CAP. V, v. 5. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Ibidem, a num. 10.
CAP. V, v. 6. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, etc.* Ibidem, a num. 12.
CAP. V, v. 7. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Lib. 2, cap. 22, num. 14.
CAP. V, v. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Ibid., a num. 15.
CAP. V, v. 9. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Ibid., a num. 17.
CAP. V, v. 10. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, etc.* Lib. 2, cap. 22, a num. 18.
CAP. VII, v. 18. *Non potest arbor bona malos fructus facere.* Lib. 1, cap. 4, num. 18.
CAP. XIV, v. 41. *Qui recipit discipulum in nomine discipuli, etc., vel Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem discipuli vel prophetæ accipiet.* Lib. 2, cap. 16, num. 10.
CAP. XI, v. 21. *Si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in te.* Proleg. 2, cap. 5, num. 2 et 3, et cap. 2, num. 1.

JOANNES.

- CAP. II, v. 16. *Sic Deus dilexit mundum, etc.* Proleg. 3, cap. 3, num. 5 et 15.